

JAUNIEŠU DZĪVES CEĻI PĒC VIDĒJĀS IZGLĪTĪBAS IEGŪŠANAS

YOUNG PEOPLE'S LIFE PATHS AFTER ACQUISITION OF SECONDARY EDUCATION

Ilze Dēbele, Mg. sc. soc., e-pasts: ilze.debele@inbox.lv
Laima Barisa, Mg. sc. soc., e-pasts: Laima.Barisa@llu.lv

Abstract

After secondary education, young people must choose their life path; therefore, it is very important to consider all options and do the right thing. The aim of this research study is to find out more about the life path plans of the holders of secondary school certificates as well as the range of their plans, and to explore which factors help them to roll out their plans. The two hypotheses are: 1) The majority of young people choose to study at an institution of higher education; 2) The main reason for studying at an institution of higher education is to find a job in the future. The first hypothesis was supported by the findings testifying that the majority of young people after secondary education have chosen to study at an institution of higher education. However, the second hypothesis was not supported - young people choose to study at an institution of higher education in order to enhance their gains and talents. The study was carried out on issues ranging from young people's age periods, their adaptation into society, life paths, choice of higher education institutions, young people in the labour market, young people having families/homes, their emigration from Latvia to young lives in Latvia. The theoretical framework of the study was based on the Preference Theory. This theory demonstrates that nowadays men and women can choose their own lifestyle and paths for their lives freely. This theory was developed precisely due to the changes in the social and economic conditions. There were two groups of respondents: School leavers in 2010 and holders of school completion certificates from 2005 and 2006. One-hundred twenty people in total were involved in the study. This research allowed to compare two different groups of young people on their choices in two different social and economic timescales. This research shows that in economically harder times, young people are thinking more about education and job opportunities abroad than teenagers who had made their choices in economically better times. Quantitative method was used to collect information in this research study.

Key words: young people, education, job, family, homes.

Ievads

Jaunieši sabiedrībā ir tāda vecuma posma grupa, kura ir mainīga, bieži vien neparedzama un interesanta ar savām vecumposma īpatnībām. Jaunieša vecums ir pārejas periods no bērnības un pieaugušo, tāpēc tas saistīts gan ar fizioloģiskām, gan psiholoģiskām, gan sociālām pārmaiņām. Tas ir laiks, kad bērns pamazām pārņem jaunieša lomu un jauniešs pārņem pieauguša lomu, tādējādi iekļaujoties sabiedrībā. Jaunieši, kā jau visa sabiedrība, ir ļoti dažāda, tāpēc ne visi pēc vidusskolas absolvēšanas izvēlas tradicionālo jeb vairāk pieņemto variantu – studēt augstskolā. Tikpat labi jauniešs var izvēlēties ko citu – darbu, karjeru, ģimēni.

Šis ir pārmaiņu laiks gan pasaulē, gan Latvijā, kurā jauniešiem ir jāpieņem nopietns lēmums, ko iesākt pēc vidusskolas absolvēšanas un ko turpmāk dzīvē darīt, uz kādiem mērķiem tiekties. Jaunatnei ir izvēle, taču pašreizējā ekonomiskā situācija ir problemātiska, un vairs nav tik daudz iespēju, kā tas bija pirms pāris gadiem.

Pašlaik Latvijā ir iestājusies ekonomiskā krīze. Šajā situācijā, kad visās jomās un nozarēs tiek samazināti finansiālie līdzekļi, kad budžeta vietu augstskolās paliek arvien mazāk, valda bezdarbs un mainās dzīves apstākļi, jauniešiem, tāpat kā pārējai sabiedrībai, ir jādzīvo un jāizvēlas savs dzīves ceļš.

Šī ir valstiski nozīmīga problēma, jo jaunieši ir topošie nodokļu maksātāji, līdz ar to valstij būtu jādomā kopumā par jauniešu izglītošanas iespējām, darba nodrošinājumu un integrēšanos sabiedrībā. Šajā krīzes situācijā jauniešiem Latvijā ir grūti studēt, jo samazinātas budžeta vietas augstskolās, kā arī studiju maksa ir augsta; grūti arī ir atrast darbu, jo bezdarba līmenis arvien pieaug, kā arī jauniešiem ir problemātiski iekļauties darba tirgū, jo nav darba pieredzes. Daļa jauniešu nolemj aizbraukt no Latvijas, izvēlas studēt vai strādāt ārzemēs.

Ja tomēr vidusskolas absolvents iet studēt, vai viņš izvēlēsies valsts noteiktās prioritārās studiju programmas vai tomēr studēs, savu interešu vadīts? Vai jaunieši redz cerību atrast darbu, kad Latvijā ir iestājies bezdarbs? Vai Latvijas jaunieši tomēr izlems aizbraukt no valsts, lai izglītību un darbu iegūtu ārzemēs? Vai jaunieši saskata perspektīvas Latvijā, tās nākotnē un izaugsmē, lai šeit varētu strādāt, dibināt ģimēni un iekārtot mājokli? Šie ir tikai daži no būtiskiem jautājumiem, kuri skar mūsdienu Latvijas jauniešus.

Pētījuma priekšmets – jauniešu dzīves ceļi.

Pētījuma objekts – jaunieši, kas mācās 12.klasē, un jaunieši, kas vidējo izglītību ieguvuši 2005. un 2006. gadā.

Pētījuma mērķis: izpētīt vidusskolu absolventu dzīves ceļu ieceres un realizāciju un noskaidrot, kādi faktori šo realizāciju ietekmē.

Pētījumā veicamie uzdevumi:

1. Raksturot jauniešu vecumposmu un jauniešu iekļaušanos sabiedrībā;
2. Parādīt jauniešu iespējamās dzīves ceļus: ģimēni, darbs, mājoklis, izglītošanās izvēles teorijas kontekstā;
3. Analizēt jau veiktus pētījumus par jauniešiem Latvijā;
4. Izpētīt, kādu dzīves ceļu jaunieši gribētu izvēlēties vidusskolas pēdējā klasē un kā viņu vēlnes ir realizējušās.

Hipotēzes:

1. Vairākums jauniešu izvēlas studēt augstskolā, ko arī realizē.
2. Darba atrašana nākotnē ir galvenais faktors, kas ietekmē jauniešu izvēli studēt augstskolā.

Pētījuma metodes: literatūras analīze; anketēšana (kvantitatīvā pētniecības pieeja); SPSS datu apstrāde.

Rezultāti un diskusija

Pētījuma **teorētiskajā daļā** sniegts jauniešu vecumposma raksturojums, jauniešu iekļaušanās sabiedrībā, jaunatnes pētniecība Latvijā. Par pamatu izmantota K. Hakimas (C. Hakim, 2000) izvēles teorija (Preference theory).

Izvēles teorija ir radusies, lai izskaidrotu sieviešu darba iespējas šodien un rīt. Tā ir universāla teorija, kas atklāj dzimumu sociālās lomas un parāda, ka mūsdienās gan sievietes, gan vīrieši var izvēlēties savu dzīves veidu un dzīves ceļu, katrs pats var būt noteicējs pār savu dzīvi. (Hakim, 2000:279)

Izvēles teorija akcentē, ka mūsdienu sabiedrībā pastāv trīs sieviešu tipi: uz māju/ģimeni centrēta sieviete (home-centred); uz darbu centrēta sieviete (work-centred) un sieviete, kas apvieno ģimeni ar darbu (adaptive). (Hakim, 2000:159) Gan sievietēm, gan vīriešiem ir jābūt vienādām iespējām darba tirgū, izglītības iegūšanā, finanšu iestādēs, mājāsaimniecībā, brīvā laika pavadīšanas iespējās utt. (Hakim, 2000:56)

Hakima savā teorijā min, ka jaunākā paaudze biežāk veic algotu darbu un ir ģimenes cilvēki ar bērniem. Gan vīrs, gan sieva šos pienākumus dala līdzīgi, uz pusēm, jo viņi vairs nedzīvo pēc vecā modeļa, kad sievietei jābūt mājāsaimniecei, jā rūpējas par ģimeni un bērniem, bet vīrs ir tikai pelnītājs. (Hakim, 2000:128) Šāda tendence mūsdienās ir arvien izplatītāka, jo mainījusies sabiedrība, vērtības un vairāk tiek ņemtas vērā katra cilvēka individuālās vēlmes, nevis grupu vēlmes, kā tas bija agrākos laikos. Īpaši jaunieši savu dzīvi sāk veidot pēc jaunā modeļa, kad abi ģimenes locekļi ir pelnītāji un abiem ir līdzīgi veicamie uzdevumi un pienākumi mājās un ģimenē.

Izvēles teorija parāda indivīda dzīves ceļa izvēli atkarībā no sociālās, ekonomiskās un politiskās vides, kurā viņš ir dzimis un integrējies. (Hakim, 2000:189) Arī jauniešus ietekmē visi šie faktori, kad viņi izvēlas savu dzīves ceļu pēc vidējās izglītības iegūšanas. Bieži vien jaunieši ir pakļauti ārējiem faktoriem, kuri ietekmē viņu izvēli, līdz ar to turpmākās dzīves ceļu.

No izvēles teorijas tika izraudzīti raksturīgākie jauniešu iespējamie dzīves ceļi pēc vidējās izglītības iegūšanas: augstākās vai profesionālās izglītības iegūšana, iekļaušanās darba tirgū, ģimenes un mājokļa veidošana.

Daudziem jauniešiem vidusskolas pēdējā klasē vēl nav ne jausmas, ko viņi vēlas darīt turpmākajā dzīvē. Ir jāizvēlas – studēt, strādāt vai darīt ko citu. Jauniešiem ir arī grūti izvēlēties, kurā nozarē mācīties vai strādāt. Daudzi par **tālākās izglītības iegūšanu** svārstās un nav pārliecināti. Dažkārt viņi zina, ko nevēlas mācīties vai strādāt, bet nespēj konkrēti noteikt savas vēlmes.

Taču ir jaunieši, kas ir pārliecināti vai vismaz aptuveni zina, ko darīt pēc vidējās izglītības iegūšanas. Viņi seko savām interesēm, apvieno tās ar materiālo gandarījumu – labi apmaksātu darbu. Jaunieši uz visu raugās reālāk, jo viņu domas par saviem nākotnes plāniem ir daudz praktiskākas. (Koroļeva, 1999:26)

Jauniešu **iekļaušanās darba tirgū** ir svarīgs aspekts gan pašam jaunietim, gan valstij. Dažkārt viņi sāk strādāt jau vidusskolas laikā, daļa no viņiem darbu meklē uzreiz pēc vidusskolas absolvēšanas, taču citi darba tirgū iesaistās, studējot augstskolā vai pat vēlāk.

„Profesionālā izvēle ir valstiski svarīgs jautājums, jo jauniešu veiksmīga vai neveiksmīga profesijas izvēle nākotnē nosaka viņu spēju vai arī nespēju konkurēt darba tirgū. Jauniešu darbiekārtošanās perspektīva lielā mērā ir atkarīga no tā, kādu izglītības virzienu, profesiju viņi būs izvēlējušies.” (Libkovska, 2007:181) Taču jauniešiem būtu jāvadās ne tikai pēc pieprasījuma darba tirgū, bet arī pēc savām interesēm un talantiem.

Ekonomikas krīzes laiks jauniešiem, kas pašlaik ir bez darba, ir jāizmanto, lai mācītos, izglītos, celtu kvalifikāciju, krātu zināšanas un prasmes. (Kārklīņa, 2009:3) Un, beidzoties ekonomiskajai krīzei, jaunieši būs izglītojušies, ieguvuši arodu un varēs iekļauties darba tirgū.

Viens no jauniešu izvēlētajiem dzīves ceļiem pēc vidējās izglītības iegūšanas var būt arī **ģimenes dzīves uzsākšana un veidošana**. Tā kā jaunība ir laiks, kad jaunieši jau ir attīstījušies un nobrieduši gan fiziski, gan emocionāli, notiek pastiprināta interese par pretējo dzimumu. Jaunieši sāk veidot romantiskas attiecības, rodas jūtas un savstarpēji stipra saikne vienam ar otru. Lielākā daļa, pabeidzot 12. klasi, ir pilngadīgi, līdz ar to viņi likumīgi drīkst arī stāties laulībā. Neatkarīgi no attiecību statusa, ikviena jaunā sieviete ir arī tiesīga laist pasaulē bērnu.

Nereti jauniešiem, kuri ir izvēlējušies agri veidot ģimeni, vienlaikus jāturpina izglītības iegūšana un jāstrādā.

Jaunieši savā vecumā ir nepārtrauktos meklējumos, tāpēc viņiem ir arī grūtāk un sarežģītāk ar dzīvesvietas atrašanu un nostabilizēšanos. Viņi arī finansiāli nav tik stabili, lai pilnībā nodrošinātu sev **mājokli**.

Bieži vien labi apmaksāts darbs, augstākā izglītība un dzīvesvieta ir cieši saistītas: ja cilvēkam ir augstāka izglītība, visticamāk viņš tieksies pēc labāk apmaksāta darba, līdz ar to viņam jākoncentrējas uz noteiktām, plašākām vietām. Jo augstāka izglītība, jo plašāks darbības lauks, jo ir iespēja, ka būs jāpārvietojas lielākās distancēs un attālumos no līdzšinējās dzīvesvietas. Protams, ka augstāki ienākumi nodrošina labāku dzīves kvalitāti un ērtāku dzīvojamo platību. (Helderman, 2006:113) Cilvēki vienmēr tiecas pēc labākas dzīvesvietas un dzīves apstākļiem, ikviens vēlas pārcelties uz plašāku mājokli un dzīvot arvien pārticīgāk un pilnvērtīgāk.

Šie raksturīgākie jauniešu iespējamie dzīves ceļi pēc vidējās izglītības iegūšanas tiek pētīti empīriskajā pētījumā.

Pētījuma **empīriskajā daļā** iekļauti jauniešu aptaujas rezultāti. Kopumā aptaujāti **120 jaunieši**, no kuriem 60 jaunieši vidusskolu ir absolvējuši 2004./2005. un 2005./2006. mācību gadā un 60 jaunieši, kuri vidusskolu absolvēs šogad – 2010. gadā. Par pamatu respondentu grupai, kas jau pabeigusi vidusskolu, tika ņemtas divas klases – Jelgavas Valsts ģimnāzijas 2005. gada 12. klases absolventi un 2006. gada Ozolnieku vidusskolas absolventi. Tika aptaujāti arī šo gadu absolventi no to pašu skolu citām klasēm, kā arī šo gadu vidusskolas absolventi no citām vidusskolām. Aptaujātie šī gada absolventi ir no šīm pašām skolām – Jelgavas Valsts ģimnāzijas un Ozolnieku vidusskolas.

Šādas respondentu grupas tika izvēlētas tāpēc, ka 2005. un 2006. gadā valstī bija atšķirīga sociāli ekonomiskā situācija, nekā tā ir šobrīd – 2010. gadā. Sociāli ekonomiskā situācija ir pasliktinājusies.

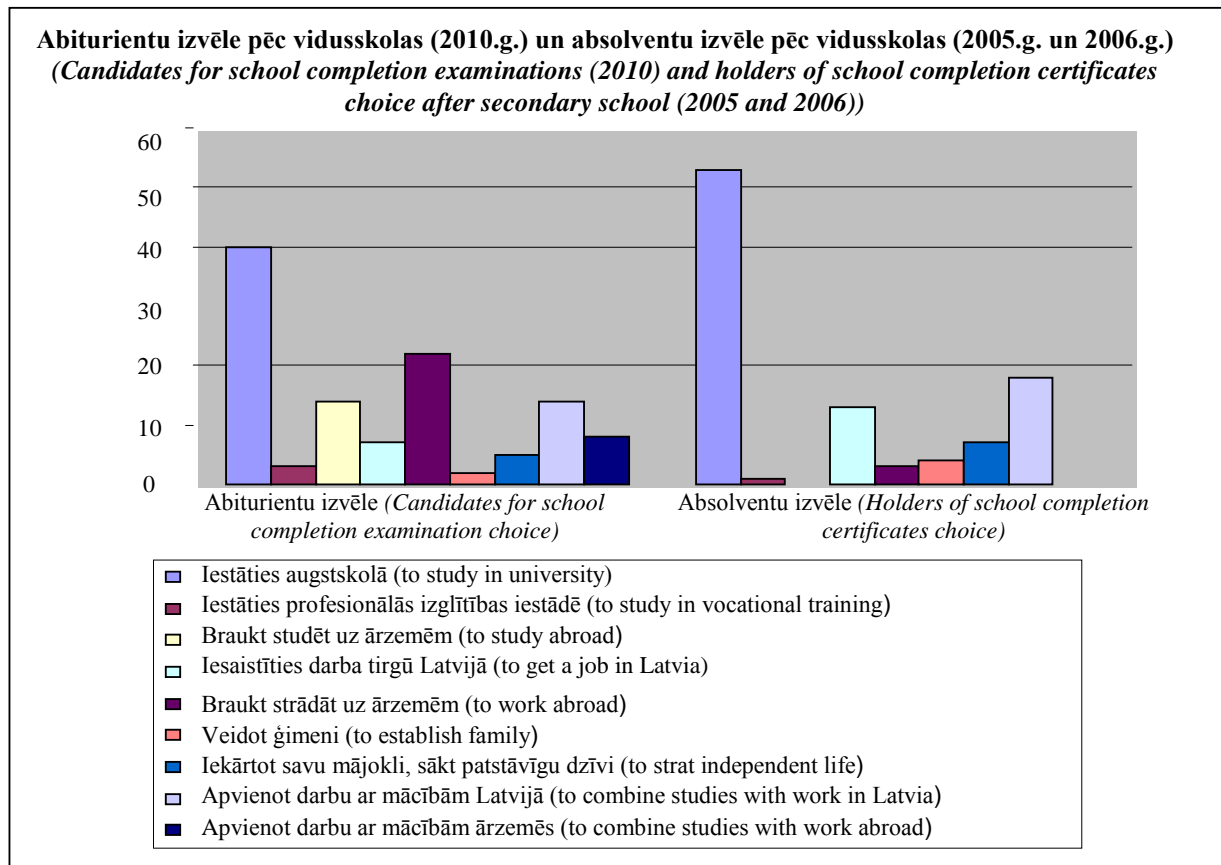
Jaunieši tiek aptaujāti par tādiem dzīves ceļiem kā izglītība, darbs, ģimene un mājoklis (ņemot vērā arī iespēju šos dzīves ceļus īstenot ārzemēs).

Tā kā pētnieciskajā daļā iezīmējās divas respondentu grupas, tad anketas tika veidotas katrai respondentu grupai ar līdzīgiem jautājumu blokiem. Jautājumi tika sadalīti pa blokiem – jauniešu iespējamajiem dzīves ceļiem, t.i., izglītība, darbs, mājokļa un ģimenes veidošana, un tādejādi iekļaušanos sabiedrībā. Atsevišķi tika izdalīta arī dzīve ārzemēs, taču šajā empīriskajā pētījumā ārzemes ir drīzāk vide, kurā īstenot dzīves ceļus, bet ne pats dzīves ceļš. Par katru dzīves ceļu tika noskaidrots jauniešu viedoklis, kā arī personīgā izvēle attiecībā uz nākotnes plāniem. Savukārt tiem jauniešiem, kas vidusskolu jau beiguši, tika jautāts, kādu dzīves ceļu viņi gribēja realizēt pēc vidusskolas un kā tas ir īstenojies.

Lai noskaidrotu atbildes, tika izvēlēta kvantitatīvā pētniecības pieeja, datu iegūšanai pielietojot anketēšanu. Vienas respondentu grupas aizpildītās 60 anketas tika apstrādātas ar SPSS programmu, savukārt otra respondentu grupa anketas aizpildīja elektroniski ar tīmekļa vietnes palīdzību www.visidati.lv, kur ir iespēja izveidot elektronisku aptauju, nosūtot izveidotās anketas adresi (linku) respondentu izlasei.

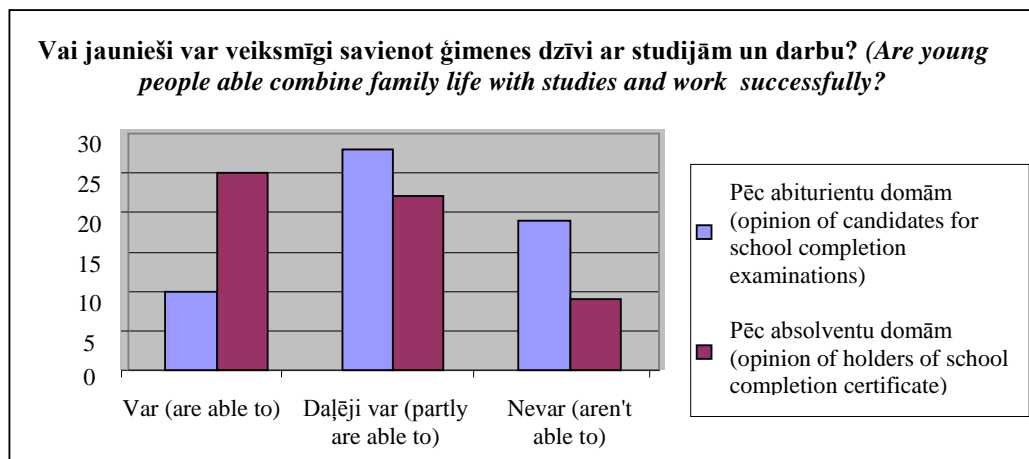
Tā kā pētījumā piedalījās divas dažādas respondentu grupas, tad arī rezultāti katrai grupai analizēti atsevišķi, taču iegūtie dati ir salīdzināti. Tāpat kā anketa tika sadalīta pa jautājumu blokiem, arī rezultāti analizēti blokos: jauniešu iekļaušanās sabiedrībā; izglītība; darbs; ģimene un mājoklis; dzīve ārzemēs.

Aptaujājot 60 **abiturientus** par to, **kādu dzīves ceļu viņi izvēlēties pēc vidusskolas absolvēšanas** (skat. 1. att.), noskaidrots, ka lielākā daļa (40) stāsies augstskolā. 22 abiturienti plāno doties uz ārzemēm, lai strādātu, 14 dosies uz ārzemēm, lai studētu. No tiem 8 jaunieši ārzemēs studēs un strādās. 7 abiturienti iesaistīsies darba tirgū Latvijā. 3 aptaujātie stāsies profesionālās izglītības iestādē. Tādi jaunieši, kas veidos ģimeni uzreiz pēc vidusskolas absolvēšanas, būs tikai divi. 5 respondenti iekārtos savu mājokli un uzsāks patstāvīgu dzīvi. 14 jaunieši strādās un mācīsies Latvijā.

1. att. Abiturientu izvēle pēc vidusskolas (2010.g.) un absolventu izvēle pēc vidusskolas (2005.g. un 2006.g.) (N=120; absolūti skaitļi)/ Candidates for school completion examinations choice after graduating secondary school (2010) and holders of school completion certificates choices after secondary school (2005 and 2006) (N=120; absolute numbers)

Aptaujāto 2010. gada lielākās daļas vidusskolas absolventu izvēle sakrīt ar **2005. un 2006. gada vidusskolas absolventu izvēli** (skat. 1. att.), proti, iestāties augstskolā. No 60 aptaujātajiem jauniešiem, kas vidusskolu jau ir beiguši, 53 pēc 12. klases iestājas augstskolā. Var secināt, ka jauniešu prioritārā izvēle tagad un pirms gadiem 4-5 sakrīt, tikai šī gada vidusskolas absolventu, kas domā stāties augstskolā, ir par 13 mazāk. 13 aptaujātie absolventi pēc vidusskolas beigšanas ir iesaistījušies darba tirgū Latvijā, un 18 absolventu pēc vidusskolas ir strādā un mācās Latvijā. Interesanti, ka no 2005. un 2006. gada absolventiem neviens uzreiz pēc vidusskolas nav aizbraucis uz ārzemēm, lai studētu, kas ir raksturīgi šī gada 12. klases beidzējiem. Jaunieši, kas aizbrauca uz ārzemēm, lai strādātu, bija tikai 3.

2. att. Vai jaunieši var veiksmīgi savienot ģimenes dzīvi ar studijām un darbu? (N=120; absolūti skaitļi)/ Are young people able successfully combine family life with studies and work? (N=120; absolute numbers)

Respondenti apgalvo, ka jaunieši var vai daļēji var veiksmīgi **savienot ģimenes dzīvi ar studijām un darbu** (skat. 2. att.). Tas nozīmē, ka tomēr ģimene nav šķērslis, lai iegūtu izglītību un strādātu algotu darbu. Taču 19 abiturienti un 9 absolventi norāda, ka, viņuprāt, nevar veiksmīgi veidot ģimeni, studēt un strādāt.

Kopvērtējumā var teikt, ka jauniešu dzīves ceļu izvēle pēc vidusskolas absolvēšanas 2010. gadā un 2005. un 2006. gadā ir līdzīga, taču ir atšķirības: šī gada 12. klases beidzēji savu turpmāko dzīvi pēc vidusskolas vairāk redz ārzemēs, kur viņi vēlas strādāt vai studēt, gan abus kopā.

Empīriskā pētījuma rezultāti:

- lielākā daļa respondentu iespējas Latvijas darba tirgū un mājokļa iegādi vērtē zemu;
- pēc respondentu domām, pašam jauniešiem ir svarīga veiksmīga iekļaušanās sabiedrībā, taču, jauniešuprāt, Latvijas valdībai tā ir daļēji svarīga vai nav nemaz svarīga;
- respondenti norāda, ka visvairāk jauniešu iekļaušanos sabiedrībā kavē bezdarbs un viņu ģimenes finansiālais stāvoklis;
- pēc jauniešu domām, pašlaik nepieciešamākā studiju nozare ir inženierzinātnes, ražošana, būvniecība, taču vismazāk nepieciešamākā – humanitārās zinātnes un māksla; vispopulārākā – sociālās zinības, komerczinības un tiesības, visnepopulārākā – lauksaimniecība;
- lielākā daļa jauniešu pēc vidusskolas absolvēšanas studē augstskolā/vēlas studēt augstskolā;
- respondenti uzskata, ka, izvēloties tālāku izglītošanos pēc vidusskolas, visvairāk būtu jāvadās pēc pieprasījuma darba tirgū, taču paši jaunieši vadās pēc savām interesēm un talantiem, kam seko iespēja studēt par valsts budžeta līdzekļiem un tikai trešajā vietā ir ierindojies pieprasījums darba tirgū;
- respondenti uzskata, ka jauniešiem 12. klasē daļēji spēj objektīvi izvēlēties turpmākās studijas un līdz ar to profesiju visai dzīvei;
- vairāk nekā puse 2005. un 2006. gada vidusskolas absolventu ir strādājuši savā izvēlētajā studiju specialitātē; pašlaik strādā 2/3 no aptaujātajiem absolventiem;
- vairāk nekā 2/3 abiturientu līdz šim ir strādājuši algotu darbu;
- lielākā daļa respondentu uzskata, ka vidusskolas laikā būtu lietderīgi iesaistīties darba tirgū;
- lielākā daļa 2005. un 2006. gada vidusskolas absolventu darba tirgū iesaistījās studiju laikā;
- gandrīz puse 2010. gada abiturientu vēl nezina, vai pēc vidusskolas beigšanas iesaistīsies darba tirgū;
- pēc aptaujāto domām, visvairāk darba tirgū palīdz iekļauties pazīšanās un sakari;
- tikai 10 respondentiem no 60, kuri vidusskolu beidza pirms 4-5 gadiem, iecerētais vidusskolā ir realizējies dzīvē;
- lielākā daļa aptaujāto daļēji atbalsta vai neatbalsta, ka jaunieši jau agrā vecumā sāk veidot ģimeni un radīt bērnus;

- lielākā daļa jauniešu uzskata, ka, agri uzsākot ģimenes dzīvi, tas ietekmē izglītības iegūšanu un karjeras veidošanu;
- lielākā daļa respondentu uzskata, ka jaunieši daļēji spēj veiksmīgi dzīvot ģimenes dzīvi, studēt un strādāt;
- lielākā daļa 2010. gada abiturientu nogaidīs dažus gadus, lai veidotu ģimeni;
- gandrīz visi aptaujātie jaunieši atbalsta jauno ģimenes modeli, kad abi – gan vīrietis, gan sieviete – ir pelnītāji un abiem ir līdzīgi mājas/ģimenes pienākumi;
- lielākā daļa respondentu uzskata, ka jauniešiem pēc vidusskolas beigšanas nav spējīgs nodrošināt sevi un uzsākt patstāvīgu dzīvi atsevišķi no vecākiem;
- pēc respondentu domām, jaunieši uz ārzemēm aizbrauc, lai, pirmkārt, strādātu, otrkārt, izdzīvotu, treškārt, mācītos;
- respondentu attieksme pret jauniešiem, kuri pamet valsti, ir pozitīva vai vienaldzīga;
- vairāk nekā 1/3 abiturientu pēc vidusskolas absolvēšanas brauks uz ārzemēm; savukārt 2005. un 2006. gada vidusskolas absolventi gandrīz visi jau ir bijuši ārzemēs;
- abiturienti uz ārzemēm brauks, lai strādātu un studētu, taču 2005. un 2006. gada absolventu lielākā daļa ārzemēs bijuši, lai ceļotu;
- lielākā daļa respondentu piekrīt apgalvojumiem: „Pašreizējās sociāli ekonomiskās situācijas dēļ Latviju pametīs arvien vairāk jauniešu” un „Jauniešu aizbraukšana no Latvijas ietekmēs valsts nākotni un attīstību”;
- no 120 respondentiem 99 jaunieši uzskata, ka pašlaik piemērotākā/logiskākā rīcība jauniešiem būtu doties strādāt uz ārzemēm. Otrā logiskākā jauniešu izvēle, pēc aptaujāto domām, būtu iestāties kādā Latvijas augstskolā. Trešajā vietā respondenti norāda, ka vajadzētu iesaistīties darba tirgū Latvijā;
- no 60 abiturientiem 40 stāsies augstskolā; 22 plāno doties uz ārzemēm, lai strādātu; 14 dosies uz ārzemēm, lai studētu; 8 jaunieši ārzemēs strādās un studēs; 7 abiturienti iesaistīsies darba tirgū Latvijā; 3 aptaujātie stāsies profesionālās izglītības iestādē; 2 veidos ģimeni uzreiz pēc vidusskolas absolvēšanas; 5 iekārtos savu mājokli un uzsāks patstāvīgu dzīvi; 14 jaunieši vienlaikus strādās un mācīsies Latvijā;
- no 60 absolventiem: 53 iestājas augstskolā; 13 iesaistījās darba tirgū Latvijā; 18 pēc vidusskolas strādā un mācās; 3 aizbrauca strādāt uz ārzemēm.

Secinājumi

- Jauniešiem, izvēloties savu dzīves ceļu, ir vairākas iespējas, kuras var īstenot pēc vidusskolas. Viens no biežāk izvēlētajiem dzīves ceļiem pēc vidējās izglītības iegūšanas ir tālāka izglītošanās – var iestāties augstskolā vai mācīties turpināt kādā profesionālās izglītības iestādē. Taču, kopš Latviju ir skārusi ekonomiskā krīze, arī izglītības jomā ir radušās problēmas.
- Pēdējos gados Latvijas jaunieši arvien vairāk domā par studiju iespējām ārzemēs, kā arī tās izmanto. Ārzemēs studiju maksas ir līdzīgas kā Latvijā vai arī studijas ir bez maksas, kas vilina daudzus jauniešus izglītoties ārvalstīs.
- Daļa jauniešu pēc vidējās izglītības iegūšanas iesaistās darba tirgū, taču arī šī joma ekonomiskās krīzes dēļ ir strauji pasliktinājusies, jo valstī ir augsts bezdarba līmenis.
- Jauniešiem pēc vidusskolas absolvēšanas ir grūta situācijā, jo viņiem vēl nav augstākās izglītības, nav darba pieredzes un nav ienākumu. Šie iemesli mudina pamest Latviju un doties uz ārzemēm, kur bieži vien var apvienot darbu ar mācībām.
- Lēmums, vai veidot ģimeni uzreiz pēc vidusskolas absolvēšanas, ir katra individuāla izvēle. Saistībā ar ģimenes dibināšanu jādomā arī par patstāvīgas dzīves uzsākšanu un mājokļa iekārtošanu. Krīzes laiks Latvijā apgrūtinā mājokļa iegādi un patstāvīgas dzīves uzsākšanu, jo nekustamajiem īpašumiem ir neadekvāti augstas cenas. Tas kavē jauniešu patstāvīgas dzīves uzsākšanu, kas savukārt nozīmē to, ka jaunieši turpina dzīvot pie vecākiem.
- Kā izriet no jauniešu aptaujas datiem, tad
 - lielākā daļa 2005. un 2006. gada vidusskolas absolventu pēc 12. klases beigšanas iestājas augstskolā; 2010. gada vidusskolas abiturientu pēc vidusskolas absolvēšanas vēlas studēt augstskolā;
 - gan absolventi, gan abiturienti uzskata, ka, izvēloties tālāku izglītošanos pēc vidusskolas, visvairāk būtu jāvadās pēc pieprasījuma darba tirgū, taču paši visvairāk vadās pēc savām interesēm un talantiem, kam seko iespēja studēt par valsts budžeta līdzekļiem un pieprasījums darba tirgū;
 - lielākā daļa 2005. un 2006. gada vidusskolas absolventu darba tirgū iesaistījās studiju laikā, taču gandrīz puse 2010. gada abiturientu vēl nezina, vai pēc vidusskolas beigšanas iesaistīsies darba tirgū, kas varētu būt skaidrojams ar augsto bezdarba līmeni valstī;
 - lielākā daļa absolventu vēl nav precējušies, un tikai daži ir bērni; lielākā daļa 2010. gada abiturientu nogaidīs dažus gadus, lai veidotu ģimeni, kas norāda, ka jauniešiem ģimenes veidošana nav prioritāte;
 - 2005. un 2006. gada vidusskolas absolventi gandrīz visi jau ir bijuši ārzemēs, savukārt vairāk kā 1/3 abiturientu pēc vidusskolas absolvēšanas domā braukt uz ārzemēm.

Pētījumā tika izvirzītas divas hipotēzes:

- 1) Vairākums jauniešu izvēlas studēt augstskolā, ko arī realizē;
- 2) Darba atrašana nākotnē ir galvenais faktors, kas ietekmē jauniešu izvēli studēt augstskolā.

Pirmā hipotēze ir apstiprinājusies, jo lielākā daļa jauniešu pēc vidusskolas absolvēšanas izvēlas studēt augstskolā. Taču *otrā hipotēze nav apstiprinājusies*, jo jaunieši, izvēloties studēt augstskolā, visvairāk vadās pēc savām interesēm un talantiem.

Izmantotās literatūras saraksts

1. Hakim C. (2000) Work-lifestyle choices in the 21st century: preference theory. Oxford, UK; New York, N.Y.: Oxford University Press, 2000, 340 lpp.
2. Helderma A.C., Mulder C.H., Ham M., 2006. Migration and home ownership. Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie. Vol. 97, N. 2, 111.-125. p.
3. Kārklīņa I., Trapenciēre I. 2009. Jaunieši Latvijas izglītības sistēmā. Grām.: Latvijas jaunatnes portrets: integrācija sabiedrībā un marginalizācijas riski. Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts; Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultāte. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 37. – 71.lpp.
4. Koroļeva I., Rungule R., Sebre S., Trapenciēre I. (1999) Latvijas jaunatnes socioloģisks portrets. Rīga: Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts, 1999, 251 lpp.
5. Libkovska U. 2007. Jauniešu profesionālo interešu atbilstība mūsdienu darba tirgus prasībām. Grām.: Vadības zinātne. Latvijas Universitātes raksti, 717. sēj. Rīga: Latvijas Universitāte, 2007, 181. – 194. lpp.
6. Andersen M. L., Taylor H. F. (2008) Sociology: understanding a diverse society. Belmont, CA: Thomson/Wadsworth, 2008, 691 lpp.
7. Ēriksons E.H. (1998) Identitāte: jaunība un krīze. Rīga: Jumava, 1998, 271 lpp.
8. Goša Z. 2007. Profesionālās izglītības attīstība un atbilstība darba tirgus prasībām Latvijā. Grām.: Ekonomika. Latvijas Universitātes raksti, 718. sēj. Rīga: Latvijas Universitāte, 2007, 116.-133. lpp.
9. Greiškalsns K. 2000. Izglītība ir un būs Latvijas valsts prioritāte. Latvijas Vēstnesis. 1. sept. 12.–13.lpp.
10. Jirģena S. (2007) Jaunieši un adiktīva uzvedība. Rīga: Drukātava, 2007, 160 lpp.
11. Kavalieris A., 2010. Jaunieši nevēlas maksas studijas. Latvijas avīze. 10. feb. 11. lpp.
12. Koroļeva I., Rungule R., Trapenciēre I., Mieriņa I., Sniķere S., Goldmanis M., Kārklīņa I., Aleksandrovs A. (2007) Jaunieši darba tirgū: situācijas un nodarbinātību ietekmējošo faktoru analīze. Rīga: Socioloģisko pētījumu institūts, 2007, 116 lpp.
13. Latvijas Universitātes aģentūra „LU Filozofijas un socioloģijas institūts” (2007) Augstāko un profesionālo mācību iestāžu absolventu profesionālā darbība pēc mācību beigšanas. Rīga: Latvijas Universitāte, 2007, 227 lpp.
14. LR Labklājības ministrija (2007) Darba tirgus pētījums „Profesionālās un augstākās izglītības programmu atbilstība darba tirgus prasībām”. Rīga: Latvijas Universitāte, 2007, 231 lpp.